

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ТА ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА

Сучасне суспільство не може існувати без мови — найважливішого засобу спілкування, засобу вираження думок та передачі досвіду сучасникам і нащадкам. Люди спілкуються між собою за допомогою мови, обмін думками, життєвим досвідом здійснюється в процесі мовлення. Мовлення — це не просто лад слів, а й лад думок та почуттів. Важливе значення має вивчення й правильне використання мовних засобів у вираженні думки залежно від мети й змісту висловлювання, яке досягається тільки за допомогою культури мовлення. Культура мовлення — це дотримання ustalених мовних норм усної й писемної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Отже, культура мовлення — це культура мислення та культура суспільних і духовних стосунків людини.

Питання мовної культури були об'єктом наукової уваги в лінгвістиці. У галузі державного управління й мовознавства науковці наголошували на необхідності визначення оптимальної мовленнєвої поведінки в певній ситуації, звертали увагу на важливість культури мовлення в професійно-кваліфікаційній характеристиці фахівців будь-якого профілю.

Мовлення має бути не тільки правильним, а й лексично багатим, синтаксично різноманітним. Для цього необхідно дотримуватися норм літературної мови, користуватися словниками, вдумливо читати політичну, юридичну, наукову літературу, звертаючи при цьому увагу на вживання та значення правової термінології, побудову речень. Потрібно активно розвивати своє мовлення: вчитися усно і письмово викладати свої думки, виправляти себе, правильно будувати сказане, шукати найкращі й найдоцільніші варіанти висловлювання.

Ми стали свідками народження нових професій і формування їх мови. У зв'язку з впровадженням української мови на підприємствах та установах помітно збагачується словник різних професій новою лексикою і термінологією. Разом з піднесенням рівня знань представників різних професій підвищуються і вимоги до мови. Знання мови професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації та в контактах з представниками своєї професії.

Отже, питання культури мовлення взагалі та окремо фахівця будь-якої професії є досить актуальним і потребує глибокого дослідження для розумного, ефективного та лаконічного спілкування людей.

Мова і культура перебувають в одній поняттєвій площині і як духовні вартості органічно пов'язані між собою. Слово культура (від лат. cultura — догляд, освіта, розвиток) означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створило людство протягом своєї історії. Мова — це прояв культури. Мова тримає в одному духовному полі національної культури усіх представників певного народу і на його території, і за її межами. Плекаючи мову, дбаючи про її розвиток, оберігаючи її самобутність, ми зберігаємо національну культуру.

Культура мови — галузь мовознавства, що займається утвердженням (кодифікацією) норм на всіх мовних рівнях. Використовуючи відомості історії української літературної мови, граматики, лексикології, словотвору, стилістики, культура мови виробляє наукові критерії в оцінюванні мовних явищ, виявляє

тенденції розвитку мовної системи, проводить цілеспрямовану мовну політику, сприяє втіленню норм у мовній практиці. Культура мови виконує регульовальну функцію, адже пропагує нормативність, забезпечує стабільність, рівновагу мови, хоча водночас живить її, оновлює. Вона діє між літературною мовою і діалектами, народнорозмовною, між усною і писемною. [6]

Культура мови невіддільна від практичної стилістики, яка досліджує і визначає оптимальність вибору тих чи інших мовних одиниць залежно від мети і ситуації мовлення. Культура мовлення — передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистоту, логічну стрункість, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету, це система вимог, регламентацій стосовно вживання мови в усній і письмовій мовленнєвій діяльності. [1]

Культура мовлення — дотримання літературних норм вимови, наголошення, слововживання, побудови словосполучень, речень, текстів; нормативність усного й писемного мовлення, що полягає в його правильності, точності, ясності, чистоті, логічності, доречності, виразності, а також у різноманітності граматичних конструкцій, багатстві словника, дотриманні в писемному мовленні орфографічних і пунктуаційних норм. [3]

Виділяють такі основні аспекти вияву культури мовлення:

- нормативність (дотримання усіх правил усного і писемного мовлення);
- адекватність (точність висловлювань, ясність і зрозумілість мовлення);
- естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим і виразним);
- поліфункціональність (забезпечення застосування мови у різних сферах життєдіяльності).

Висока культура мовлення означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєву майстерність. [2]

Мовленнєва культура особистості певним чином залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Головними комунікативними ознаками (критеріями) культури мовлення є: правильність,

змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність.

Правильність — визначальна ознака культури мовлення, яка полягає у відповідності його літературним нормам, що чинні в мовній системі (орфоепічним, орфографічним, лексичним, морфологічним, синтаксичним, стилістичним, пунктуаційним, словотвірним).

Змістовність передбачає глибоке усвідомлення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми, різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого.

Важливим критерієм бездоганності мовлення є його послідовність, тобто логічність. Щоб виклад думок був послідовним (логічним), насамперед треба скласти план або тези висловлювання, в яких була би внутрішня закономірність, послідовність, вмотивованість, що відповідають законам логіки.

Точність залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від активного словникового запасу. Висловлюючи власні думки, слід добирати слова, які найбільш чітко відповідають змісту, зокрема варто користуватися словником синонімів, тлумачним словником тощо.

Багатство мовлення передбачає послуговування найрізноманітнішими мовними засобами висловлення думки у межах відповідного стилю. Лексичні, фразеологічні, словотворчі, граматичні, стилістичні ресурси мови є джерелом багатства, різноманітності мовлення.

Виразність мовлення досягається виокремленням найважливіших місць свого висловлювання, розкриттям власного ставлення до предмета мовлення. З цією метою треба застосовувати виразні засоби звукового мовлення: логічний наголос, паузи, дикцію, інтонаційну виразність та технічні чинники виразності: дихання, темп, міміку, жести.

Доречність і доцільність залежить передовсім від того, наскільки повно і глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, інтереси, стан, настрої адресата.

А ще треба уникати того, що могло б уразити, викликати роздратування у співбесідника, вказувати на помилки співбесідника в тактовній формі.

Усі названі комунікативні ознаки (критерії) культури мовлення тісно пов'язані між собою, і засвоювати їх треба в цілому. Висока культура мовлення — суттєвий показник загальної культури і її велика перспектива. З неї починається кар'єрне зростання особистості. [7]

Досконале володіння мовою, її нормами у процесі мовленнєвої діяльності людини визначає її культуру мовлення. Без мови існування будь-якого людського колективу, виробництва, трудової діяльності, творчої праці. Головна складність в оволодінні усним мовленням полягає у необхідності визначити на слух, інтуїтивно доцільність або недоцільність того чи іншого слова, звороту, інтонації, манери мови у кожному конкретному випадку.

Узагальнення думок щодо тлумачення професійної мовної культури дає можливість з'ясувати вияви цієї інтегративної динамічної якості: нормативне користування мовою в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах, формування високого рівня комунікативної культури.

Правник — це фахівець, який не лише має вищу юридичну освіту, а, насамперед, є представником певної частини інтелектуальної еліти суспільства, покликаний виконувати місію надання правової допомоги як кожній окремій людині (громадянину), так і людським спільнотам: громадським об'єднанням і трудовим колективам, — тобто суспільству у всіх сферах його життєдіяльності. [5].

Мовна культура спеціалістів юридичної діяльності вбачається в єдності таких компонентів: мотиваційного (мотиви, потреби, прагнення до ефективної комунікативної діяльності), пізнавального (сукупність науково-теоретичних знань фахового спілкування), діяльнісного (вміння зрозуміло, чітко, логічно, доречно висловлювати думку, будувати діалог тощо). Виходячи з вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнім спеціалістам юридичної діяльності важливо сформувати такі уміння: складати професійні тексти та документи з дотриманням норм сучасної української літературної мови; у

виробничих умовах за допомогою відповідних методів вербального спілкування готувати публічні виступи, застосовувати певні форми ведення дискусій; працюючи з іншомовними фаховими текстами, використовуючи термінологічні двомовні словники, електронні словники, перекладати тексти українською мовою; проводити обговорення проблеми загальнонаукового та професійно орієнтованого характеру, що має на меті досягнення порозуміння; вести ділове листування, використовуючи фонові культурологічні та країнознавчі знання; виконувати аналітичне опрацювання іншомовних джерел з метою отримання інформації, необхідної для вирішення певних завдань професійної діяльності; використовуючи комп'ютерні системи автоматизації перекладу та електронні словники, виконувати переклад іншомовної інформації; у виробничих умовах, використовуючи ключові слова у певній галузі на основі професійно-орієнтованих (друкованих та електронних) джерел, проводити пошук нової текстової, графічної, звукової інформації та відеоінформації (робота з джерелами навчальної, наукової та довідкової інформації).

Безумовно, що якість культури мовного спілкування, сформованість комунікативних умінь є показниками рівня культурного розвитку і морального клімату суспільства в цілому. Час складних змін у соціальному і моральному житті країни, набуття права на українське мовлення зростає вага покоління, готового до здійснення діалогової, дискусійної діяльності, творчого підходу до вирішення нестандартних ситуацій у професійній сфері. Уважність до української мови, систематичне розширення інформаційного, практичного обсягу знань з мови (читання наукових статей, фахових газет і журналів, постійне користування спеціальними енциклопедичними і термінологічними словниками), позитивна мотивація на оволодіння нормами української літературної мови, жанрами функціональних стилів, розвиток умінь свідомо й відповідально ставитися до рідного слова, власної вимови, письмової культури (вдумливе читання художньої літератури, запис цікавих думок, вивчення напам'ять афоризмів, віршів), удосконалення практики публічних виступів з

фахової тематики на наукових конференціях, вияв активної позиції стосовно вдосконалення мовлення студентів — усе це сприяє підвищенню мовної культури майбутнього юриста. [4]

Культура мовлення — передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистоту, логічну стрункість, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету.

Проаналізувавши поняття культури мовлення, можна дійти висновку, що вона є невід'ємною складовою культури правника та будь-якої людини взагалі. Правову культуру юриста становлять: фахові юридичні знання, уміння і навички; знання зі сфер життєдіяльності людини, пов'язаних із відповідною галуззю правового регулювання; правова свідомість та правомірна поведінка носія цієї професії. Правова культура юриста є одночасно фундаментом, стінами і дахом його професійної культури і чим вона міцніша, тим якісніше правник здійснює свою професійну діяльність, тим відповідальніше він ставиться до виконання своїх повноважень. Важливим елементом правової культури юриста є своєчасне отримання ним повної, достовірної та об'єктивної інформації, що стосується чинної нормативно-правової бази та юридичної практики в країні, де він надає правничі послуги. Володіння інформацією для правника - це панування над ситуацією.

Для правника є важливим отримання інформації. Проте, більш важливим є надання такої інформації іншим особам в процесі реалізації своїх повноважень. Чим більше буде рівень володіння правником культурою мовлення, тим ефективніше він буде здійснювати покладену на нього компетенцію.

Основою мовленнєвої культури юриста є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм у використанні лексичних, фонетичних, морфологічних, синтаксичних і стилістичних засобів мови.

Висока культура мовлення означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєву майстерність. Робота над своїм

мовленням викликає повагу і, без сумніву, дає результати. Шляхів вдосконалення є безліч, а процес триває усе життя.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним): Навч. посіб. / Андреева Т., Іванова О. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2012 – 253 с.;
2. Зоряна Мацюк, Ніна Станкевич Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.;
3. Пентилюк М.І. Словник – довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М.І. Пентилюк – К. : Ленвіт, 2015. – 320 с.;
4. Семенов О.С. Українська мова : фахове спрямування – юрист : навч. посіб. / Олена Семенов, Людмила Насіленко. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2013. – 268 с.;
5. Сущенко В.М. Модель професійної культури правника: критерії та підходи / Сущенко В.М. // Наукові записки НаУКМА. – 2009. – Т.90 : Юридичні науки. – С.29-33;
6. Токарська А.С. Культура фахового мовлення правника: навч. посіб. / А.С. Токарська. – Л.: світ, 2003. – 312 с.;
7. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підруч. / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К.: Алерта, 2011. – 696 с.

СЕКЦІЯ 7.

Сучасні проблеми моральнісного виховання студентської молоді

Єрахторіна О.М.

М.Харків, Україна

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В СИСТЕМІ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Поняття «самовдосконалення» стало об'єктом філософської рефлексії як самостійна ланка системи «саморозвиток – самовиховання – самовдосконалення» наприкінці ХХ сторіччя.

Рух як філософська категорія означає внутрішньо притаманну об'єктивній реальності властивість переходити з одного відносно сталого цілісного стану в інший відносно сталий цілісний стан за допомогою вирішення зовнішніх суперечностей між об'єктами.

Саморух - це особливий тип руху, це зовнішньо зумовлена зміна, основою якої є постійне виникнення і одночасне вирішення внутрішніх суперечностей існування системи. Будь-яка суперечність, властива предмету, явищу, системі, означає взаємодію його компонентів, а значить, їх саморух, саморозвиток. Коли ж взаємодія порушується, відбувається значне превалювання однієї компоненти над іншою, всупереч нагальній потребі, і розвиток предмета, явища, системи перестає носити прогресивний характер. Отже, саморух призводить як до розвитку системи (прогресивний процес), так і до її руйнації (процес ломки, руйнування, нищення).

Саморозвитку будь-якої системи як одній із форм саморуху передують первинна стадія розвитку, що визначається передусім зовнішніми детермінантами. Коли визначальна роль переходить до внутрішніх детермінант, процес виступає як саморозвиток. Мінливість соціального середовища, постійна адаптація людини в ньому, розвиток себе згідно з ідеалом робить її завжди

Сьома Міжнародна науково-практична конференція: Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи, м. Харків, ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 28 квітня 2016 р. / Збірник матеріалів. — Харків, «Міськдрук», ХНТУСГ ім. П. Василенка — с. 392 (укр., рос., англ. мов.)

У збірнику представлені матеріали Сьомої Міжнародної наукової конференції: Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи
Тематика конференції: сучасні проблеми філософії освіти інноваційної доби; соціальні аспекти педагогіки в системі вищої інженерної та гуманітарної освіти; філософська і психологічна рефлексія феномену творчості; проблеми естетичного виховання в системі духовного розвитку студентів; креативна педагогіка і формування творчих особистостей; культура професійної педагогічної діяльності; сучасні проблеми морального виховання студентської молоді.
Збірник розрахований на пошукачів вчених ступенів і звань, викладачів, науковців.

Редакційна колегія:

- Завстний С. О.** – співголова Оргкомітету член-кор. АПН України, завідувач кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін ХНТУСГ ім. П. Василенка, д-р філос. наук, професор.
- Патиніч С. М.** – співголова Оргкомітету, академік АПН України, д-р філософії, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківської державної академії дизайну і мистецтв.
- Жила В. І.** – проректор з науково-педагогічної роботи ХНТУСГ ім. П. Василенка, професор, канд. техн. наук
- Ковтун В. І.** – народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т.Г. Шевченка, професор, академік, голова Харківської спілки художників України.
- Лозовой В. О.** – Заслужений працівник народної освіти України, завідувач кафедри культурології, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, д-р філос. наук, професор
- Чаплизін О. К.** – завідувач кафедри філософії і політології Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, д-р філос. наук, професор
- Пономарьов О. С.** – вчений секретар Оргкомітету, професор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами НТУ «ХПІ», канд. техн. наук.

*Редакційна колегія не несе відповідальності за ідеї,
думки та авторське викладання тексту*

©Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка, 2016

Тіщенко Л.М.

Завстний С.О.

Пономарьов О.С.

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ЧИННИКИ ОСВІТИ І ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Надзвичайно динамічний, складний і суперечливий характер сьогодення не тільки істотно змінює зміст і характер індивідуального і суспільного буття людини, але й висуває принципово нові вимоги до системи освіти стосовно забезпечення належної підготовки підростаючих поколінь до успішного життя й діяльності в умовах інноваційного розвитку. Ці вимоги помітно позначаються і на завданнях вищої школи. Крім традиційних завдань з навчання і формування високої якості професійної підготовки майбутніх фахівців та їх виховання помітно посилюються роль і суспільна значущість завдань з їх особистісного розвитку та соціалізації. Йдеться в першу чергу про забезпечення цілісності й системної єдності професійної та соціальної компетентності фахівця, про прищеплення йому системи загальнолюдських життєвих цінностей і почуття особистої відповідальності не тільки за себе, за можливі результати і наслідки його суто професійних дій і рішень, але й за характер розвитку країни, за долю людської цивілізації у цілому й за умови життя прийдешніх поколінь.

Успішна реалізація цих важливих і водночас складних та надзвичайно відповідальних завдань вимагає перегляду концептуальних засад педагогіки вищої школи. Цей перегляд уявляється тим більш необхідним і актуальним, що він відбувається в умовах істотних змін цілей, змісту і характеру освіти, перш за все в умовах широкого використання комп'ютерної техніки й сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Адже вони, з одного боку, істотно розширюють можливості як викладання, так і особливо навчально-пізнавальної діяльності студентів. Але з іншого боку, добре відомо, що будь-які технології, як ще свого часу підкреслював К.Д. Ушинський, мало чого варті, якщо вони не

Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи

Сьома Міжнародна науково-практична конференція

28 квітня 2016 року

Підписано до друку 14.04.2016 р. Формат 60×84¹/₁₆.
Умов. друк. арк. 23,6. Папір офсетний. Наклад 100 прим. Зам. № 115.

КП «Міська друкарня»
м. Харків, 61002, вул. Алчевських, 44.
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ДК, № 3613, від 29.10.2009 р.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка
Інститут філософії Національної академії наук республіки Білорусь
Харківська організація Національної спілки художників України
Національний центр підвищення кваліфікації працівників освіти
(Республіка Казахстан)

*Присвячується 20 – річчю кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін
Харківського національного технічного університету
сільського господарства ім. Петра Василенка*

Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи

Сьома Міжнародна науково-практична конференція

28 квітня 2016 року

Харків 2016

7. Лукашенко И.Н. Гармонизация психологического благополучия свеходаренной личности.....	283
8. Мірошниченко А.А. Інтернет - технології для освіти талановитих дітей.....	289
9. Мокрецова Н.Я., Овчаренко В.Н. Взаимоотношения преподавателя и студента в процессе изменения метафорических фреймов образования.....	292
10. Салтан Н.М. Реалізація державної політики підготовки інженерно- технічних.....	295
кадрів у 20-х – першій половині 30-х рр. ХХ ст. (на матеріалах м. Харкова)	
11. Скубій І.В. Персоналізація /олюднення історії: до методики викладання історії у вищому навчальному закладі.....	302

СЕКЦІЯ 6.

Культура професійної педагогічної діяльності

1. Грабар Н.Г Читання літератури як духовно-культурна потреба у спілкуванні.....	305
2. Кочина В.В. Зміст поняття «Професійне спілкування інженера- педагога».....	310
3. Кулішенко Т.Ю. Феномен асиметричного обміну в процесі становлення владних відносин: новий елемент у викладанні політичної науки.....	317
4. Нещерет И.Н. Из «Заметок путешественника о диалоге светской и духовной культур».....	322
5. Пивоваров В.М. Соціогуманітарні вектори і культура мови науки.....	327
6. Пиреева Г.И., Сухих Л.А. Специфика культурологического похода к творчеству.....	320
7. Понеділок А.І. Вплив «цифрових технологій» на розвиток сучасної особистості.....	334
8. Толстов І.В. Роль викладача в сучасному суспільстві.....	338

9. Цилюрник І.В. Формування діалогічного мислення в українського студентства.....	340
10. Шумейко О. А. Культура мовлення та професійна діяльність працівника.....	343

СЕКЦІЯ 7.

Сучасні проблеми моральнісного виховання студентської молоді

1. Єрахторіна О. М. Самовдосконалення в системі саморозвитку.....	351
2. Лінецький Л.М. До питання сучасних проблем моральнісного виховання студентської молоді.....	354
3. Моїссєва П.І., Омельченко Г.Ю. Теоретичний аспект проектування виховного простору ВНЗ.....	356
4. Панков Г.Д. Раскаяние как акт трансцендирования в покаянном каноне Андрея Критского.....	362
5. Прус А.Н. Самоосознание как фундамент создания гармонической личности.....	369

СПИСОК АВТОРІВ	375
----------------------	-----

ЗМІСТ.....	384
------------	-----